

Waar(voor) staat

Democratisch Socialisten

DS '70 ?

Democratisch Socialisten '70
Amsterdam, Herengracht 94

Waar(voor) staat DS'70?

Verkiezingen van 1971

De verkiezingen voor de Tweede Kamer van april 1971 hebben de duidelijkheid in de politiek niet bevorderd. Noch de partijen van het kabinet-de Jong (KVP, ARP, CHU en VVD), noch de „progressieve” drie (PvdA, D'66 en PPR) hebben een meerderheid in de Kamer behaald op grond waarvan een stabiele regering kon worden gevormd.

DS'70, de partij die in 1971 voor de eerste maal aan de Kamerverkiezingen deelnam, behaalde een spectaculaire stembuszege.

Als uitvloeisel van de met name door de PvdA nagestreefde polarisatie in de politiek was een herstel van de samenwerking tussen de KVP en PvdA niet mogelijk. Dit betekende dat alleen een parlementair meerderheidskabinet gevormd zou kunnen worden indien DS'70 genegen zou zijn met de partijen, die het kabinet-de Jong gesteund hadden, een regeerakkoord te sluiten.

DS'70 was bereid regeringsverantwoordelijkheid te dragen, ook al wist zij dat impopulaire maatregelen noodzakelijk waren. Daartegenover bestond de verwachting dat door bestrijding van de inflatie en sanering van de overheidsuitgaven er in de komende jaren meer ruimte zou zijn om nieuwe taken te kunnen aanvatten.

In de verkiezingstijd had DS'70 veel kritiek geleverd op het kabinet-de Jong, dat te weinig belangstelling had getoond voor essentiële zaken als

- *ruimtelijke ordening* (w.o. betere spreiding van de werkgelegenheid over ons land)
- *behoud van het milieu* (genuanceerd afremmen van verdere industriële uitbreiding in bedreigde gebieden, zoals in de Rijnmond)
- *kritische bezinning op bestaande overheidsuitgaven* (veel subsidies komen ten goede aan beter gesitueerden) en

aanpak van de prijs-loonspiraal en als gevolg van een en ander: *de inflatie*.

DS'70 stond niet van ongeduld te trappelen om mee te regeren. Zij was daartoe echter bereid indien concrete afspraken konden worden gemaakt over uitvoering van bovenstaande en andere wenselijk geachte zaken.

Het regeerakkoord

Na de verkiezingen van 1971 werd Prof. Steenkamp belast met de opdracht te onderzoeken welke mogelijkheden er waren om te komen tot een parlementair meerderheidskabinet. Hierbij heeft hij van het begin af aangestuurd op een vijfpartijkabinet, zoals tenslotte ook tot stand is gekomen. *Dit bracht de problematiek van de inflatiebestrijding en de herbezinning op overheidstaken — twee kernpunten uit het verkiezingsprogramma van DS'70 — in het centrum van de discussie.*

In het uiteindelijk door de vijf fractievoorzitters gesloten regeerakkoord hebben deze twee belangrijke beleidspunten een centrale plaats gekregen.

Voor wat betreft de inflatie-bestrijding werd besloten, onder meer door een scherpe bezuiniging op de uitgaven van de overheid, de *bestedingsinflatie* een halt toe te roepen. Het kabinet had de verwachting dat dit er toe zou bijdragen de voorwaarden te scheppen waaronder het bedrijfsleven vrijwillig tot een afremmen van de *kosteninflatie* zou komen. Zou dit niet gebeuren dan bleef ingrijpen van de zijde van het kabinet mogelijk.

Over het geheel genomen was het regeerakkoord een goed stuk werk. Het hield een dynamisch beleid in, er bleek duidelijk de bereidheid uit om te komen tot een omhuiging van bestaande ontwikkelingen, zoals staatkundige en bestuurlijke vernieuwingen; democratisering van de onderneming; gelijkmatiger inkomens- en vermogensverhoudingen; verhoging van de AOW uitgaande boven de prijsstijging; gelijkstelling oud-invaliden; volksverzekering tegen arbeidsongeschiktheid, ook voor zelfstandigen; voorbereiding aanvullende pensioenvoorzieningen in het bedrijfsleven; meer aandacht voor ruimtelijke ordening en milieubeheer (o.a. bevordering van het openbare vervoer, betere spreiding van werken en wonen); stimulering van het Noorden des Lands (o.a. verplaatsing van rijksdiensten e.d.); onderwijs voor de werkende jeugd; opvoering van de woningproductie, krotopruijing; verlaging klassegemiddelde kleuter- en basis-onderwijs.

Het was op grond van deze beleidsvoornemens dat DS'70 bereid was het kabinet-Biesheuvel te steunen.

Het kabinet-Biesheuvel

In het eerste regeringsjaar is door het kabinet op veel punten een eerste aanzet tot de zo gewenste beleidsomhuigingen gegeven. De eerste KVP-minister op Financien seder vele jaren, Nelissen, deed zijn best, als essentiële bijdrage tot de bestrijding van de bestedingsinflatie, een zo sober mogelijk budgettair beleid te realiseren.

De bewindslieden van DS'70 hebben op hun departementen eveneens een eerste aanzet tot beleidsomhuigingen gegeven. De Brauw begon met de herstructurering van universiteiten en met een meer bewuste aanpak van het wetenschapsbeleid. Een eerste stap op weg naar een meer billijke verdeling van de kosten van het wetenschappelijk onderwijs is door hem gerealiseerd (verhoging collegegelden) in samenhang met een gelijktijdig ingevoerd, aanzienlijk verruimd, studietoelagenbeleid. Mevr. van Veenendaal heeft zich beijverd voor een betere uitvoering van de Bijstandswet door de gemeenten, alsmede voor een effectievere bestrijding van fraude. Drees schonk aandacht aan de ernstige problemen van het personenvervoer in de toekomst; hij ijverde voor de bevordering van het selectief gebruik van de auto en het openbaar vervoer en toonde zich uitermate milieubewust.

Dit op de toekomst van ons land en onze kinderen gericht beleid had de volle steun van onze partij. Ondanks de forse bezuinigingen voor 1972, welke nodig waren voor het gezond maken van de economie, boden deze beleidsvoornemens uitzicht op een juiste aanpak van vele knelpunten in de komende jaren.

Helaas werd de belangrijkste voorwaarde voor het herstel van de economie in de loop van 1972 niet vervuld. De kosteninflatie werd door bedrijfsleven en regering voldoende bestreden.

De kosteninflatie

Niettegenstaande de moeite die het kabinet zich getroostte om de overbesteding terug te dringen ging de kosteninflatie onverminderd door. Toen het bedrijfsleven zelf niet tot een doorbreking van de prijs-loonspiraal bleek te komen en het zich liet aanzien dat de stijging van het prijsindexcijfer voor 1972 een recordhoogte te zien zou geven, mocht het kabinet niet werkloos blijven toezien. Het kabinet-Biesheuvel bleef evenwel passief. Wel werden herhaaldelijk besprekingen met het bedrijfsleven gevoerd, maar die leidden niet tot concrete resultaten.

De onbeheerste ontwikkeling op het loon- en prijsfront was uitermate teleurstellend. In het verleden was men in een situatie van ernstige overbesteding en inflatie steeds tot een snelle afremming van de bestedings- en kosteninflatie gekomen (1951, 1956). Ditmaal heeft men verzuimd een slagvaardig beleid te voeren. Wat is hiervan de oorzaak?

– Door de lange duur van de inflatie wordt het steeds moeilijker te stoppen; ten dele doordat men langs de weg van formele indexatie de nadelige gevolgen van de geldontwaarding voor grote groepen *aanvankelijk* compenseert (als slachtoffer blijven over: vele pensioentrekkers, spaarders, zelfstandigen en . . . de overheid zelf)

Invloed vakcentrales is gedaald ten gunste van de afzonderlijke vakbonden, die meer de specifieke belangen van de leden behartigen: forse loonstijgingen.

– Het kabinet aarzelde en aarzelt ook nu nog om ten behoeve van het algemeen belang op het terrein van lonen en prijzen in te grijpen; de confessionele partijen en de VVD blijven hopen op vrijwillige matiging door het bedrijfsleven zelf.

Houding van DS'70

Partij, fractie en bewindslieden van DS'70 waren zeer verontrust door deze ontwikkeling en afwachtende houding van het kabinet. Van het begin af hadden zij hun twijfels geuit inzake het resultaat van dit overlaten van de ontwikkeling van lonen en prijzen aan het bedrijfsleven. Fractievoorzitter Berger heeft dit met premier Biesheuvel besproken. In het kabinet werd deze materie herhaaldelijk door onze ministers aan de

orde gesteld. *De Brauw en Drees waren van mening dat in het voorjaar 1972 door de verantwoordelijke bewindslieden met het bedrijfsleven duidelijke afspraken gemaakt zouden moeten worden waardoor de kosteninflatie in 1973 sterk zou afnemen.* Het kabinet had zich immers eind 1971 voorgenomen de inflatie binnen twee jaar te beteugelen. Ook diende er klaarheid te komen over de maatregelen die het kabinet zou nemen als het bedrijfsleven aan deze matiging niet zou meewerken of vrijwillige afspraken niet zouden worden nageleefd.

Aarzelend kabinet

Het kabinet kwam in de eerste helft van 1972 tot de conclusie dat er in 1973 geen ruimte zou zijn voor een reële inkomensverhoging. Zij deelde dat op 4 juli aan de Stichting van de Arbeid mede. De voorzitter van de regeringsdelegatie, minister Boersma, ging echter akkoord met uitstel van verder overleg tot oktober. Zo bleef er in de beslissende weken van het begrotingsoverleg vaagheid bestaan.

De meerderheid van het kabinet liet zich meeslepen met de gedachte dat het bedrijfsleven eerst de rijksbegroting voor 1973 moet kennen eer een definitief overleg tussen regering en bedrijfsleven over lonen en prijzen kon plaats vinden. Deze procedure was verkeerd! Het is omgekeerd essentieel voor de begroting om te weten wat de lonen en prijzen gaan doen. Eerst dan kan men enige zekerheid hebben over de vraag in hoeverre men, gegeven de beschikbare middelen, bepaalde uitgavenprogramma's kan verwezenlijken. Dit is met name daar van belang waar het kabinet ten behoeve van het behoud van een leefbare samenleving knelpunten op het terrein van openbaar vervoer, regionale spreiding, milieubeheer en onderwijs wilde aanpakken. *Bovendien was de door de meerderheid van het kabinet goedgekeurde procedure onjuist, omdat belastingheffing juist behoort plaats te vinden, resp. beslist te worden nadat primaire (bruto) inkomens zijn vastgesteld.* Zo wordt de inkomstenbelasting vastgesteld uitgaande van de inkomens vòòr belastingheffing. Het is niet de bedoeling van de wetgever dat inkomens met in acht neming van de belastingheffing worden herzien. Het afwentelen, c.q. het rekenen met „schoon” inkomen leidt vaak tot een niet gewenste verschuiving van de belastingdruk (de sterksten wentelen het beste af) en vormt vaak een bijdrage tot verdere kosteninflatie. Hetzelfde geldt voor de omzetbelasting e.d.

De ontwerp-begroting 1973

Het opstellen van de begroting 1973 was niet gemakkelijk. Voor een goede inflatiebestrijding zou een uiterst sober uitgavenbeleid — evenals in 1972 — gewenst blijven. Door de verminderde economische groei zou de begrotingsruimte voor 1973 kleiner zijn dan in vorige jaren zodat verhoging van de belastingen nodig zou zijn, alleen al om bestaande taken te kunnen voortzetten.

Als gevolg van de afwachtende houding van het kabinet zouden ook voor 1973 een

aantal impopulaire maatregelen nodig zijn, zonder dat uitzicht werd verkregen op een spoedige beteugeling van de inflatie. De overheid zelf kreeg op zijn begroting de rekening gepresenteerd. De Minister van Financiën was alert op overschrijdingen in de begrotingen. Het kabinet stak veel tijd en energie in het wegwerken van overschrijdingen zonder de werkelijke oorzaak van deze overschrijdingen — de onbeheerste ontwikkeling van inkomens en prijzen — effectief te bestrijden.

Ministers Drees en De Brauw waren bereid verdere versoeringen te accepteren teneinde een aanvaardbaar begrotingsbeeld te krijgen, *mits tot een effectief inkomens- en prijsbeleid besloten zou worden*. Tot in het laatste begrotingsoverleg van begin juli door Minister Nelissen een aantal voorstellen werden gelanceerd die voor het beleid in de sectoren verkeer en waterstaat en wetenschappelijk onderwijs zó ontwrichtend zouden werken dat zij voor onze bewindslieden onaanvaardbaar waren. *Dit is door Drees en De Brauw duidelijk in de ministerraad gesteld. Daarbij ging het o.a. om de opheffing van 50 buslijnen, te ver gaande verhogingen van de treintarieven, noodlottige bezuinigingen bij academische ziekenhuizen.*

Opvallend was de discriminatie tegen het openbaar vervoer: de enige subsidie waarbij loonsverhoging van personeel tot verlaging van andere uitgaven (b.v. wegeaanleg) van dit departement moest leiden. Met name de tekorten van het openbaar vervoer moesten worden gecombineerd met de aanleg van rijkswegen. Het financieren uit een Algemeen Verkeersfonds van wegen en alternatieve railverbindingen is naar het oordeel van DS'70 een juiste zaak, doch tegenvallers in de bedrijfsresultaten in mindering brengen op voor de toekomst noodzakelijke investeringen in infra-structuur is fout. Evenzo kon De Brauw niet accepteren dat in zijn begroting zodanig met het rode potlood was huis gehouden dat absoluut noodzakelijke voorzieningen niet getroffen konden worden. De door hem in gang gezette herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs kwam ernstig in gevaar. Juist een zuiniger beleid (besparing 1 à 2 miljard gulden per jaar!) werd opgeofferd voor enige tientallen miljoenen nù.

Minister Biesheuvel in zijn uiteindelijk voorstel van 16 juli zich achter de opvattingen van Nelissen schaarde en niet bereid was onze ministers in hun verlangens tegemoet te komen was de breuk een feit.

Bezuinigen met beleid

Na de breuk is van vele zijden gesteld dat DS'70, kampioen van de bezuinigingen, haar eigen politiek recept niet wilde slikken. Hebben de bezuinigers inderdaad niet echt willen bezuinigen?

Nog afgezien van onze opvatting dat een effectieve bestrijding van de inflatie niet een zaak is van louter bezuinigen op overheidsuitgaven doch mede van een krachtige matiging van lonen en prijzen, moeten wij constateren dat onze ministers in het kabinet zeer forse bezuinigingen op hun begrotingen voor 1972 en 1973 hebben geaccepteerd; ja, er actief aan hebben meegewerkt.

In ons bezuinigingsplan van februari 1971 hebben wij reeds vóór de verkiezingen gepleit voor beperking van de rijksuitgaven voor 1973 met ca. f 1500 mln. Hiervan zou f 200 mln ten laste van Verkeer en Waterstaat en f 400 mln ten laste van Onderwijs en Wetenschappen moeten komen, totaal f 600 mln. In de begroting 1972 werd op een totaal van f 1100 mln, ca f 900 mln op deze beide departementen gesnoeid; departementen waarvoor DS'70-ministers grotendeels verantwoordelijkheid droegen. Hun versoberingen bedroegen dus ca. 80 % van het totaal, terwijl de uitgaven van hun departementen 35 % van de totale uitgaven betreffen. *Men kan moeilijk volhouden dat de bezuinigers niet hebben willen bezuinigen; eerder dat zij relatief zeer veel op eigen departement hebben bezuinigd.* Bij het aanbrengen van bezuinigingen zou het kabinet de begrotingen van onze ministers steeds het hardst aangrijpen. Al maar die neiging om bij korte-termijn bezuinigingen aan investeringen te denken. En dat juist in sectoren waarin voor de toekomst van ons land nog veel voorzieningen tot stand moeten worden gebracht.

Het is een fabeltje dat de bezuinigers niet wilden bezuinigen. Zij hebben meer dan hun aandeel hierin geleverd, maar waren inderdaad niet bereid tot iedere prijs te bezuinigen. Schade toebrengen aan wat reeds tot stand is gebracht en wat noodzakelijk nog tot stand moet worden gebracht, kon niet worden geaccepteerd. Dan bezuinigt men zonder beleid. Bovendien waren op de begrotingen van andere departementen nog wel mogelijkheden tot verdere versobering aanwezig.

Een nabeschuwing

Waarom is de breuk opgetreden en waarom is zij zó opgetreden? Een verklaring hiervoor is wellicht de overtuiging van de premier dat DS'70 en de ARP scherp tegenover elkaar stonden inzake het te voeren loon- en prijsbeleid. *DS'70 wenste te komen tot afspraken met het bedrijfsleven vóór 15 juli en stond ook op het standpunt dat de overheid zulks ook van te voren moest aankondigen.*

Waarschijnlijk voorzag de premier een niet te overbruggen kloof binnen het kabinet. Hij koos voor de afkalving van de kleinste regeringspartij en greep als breekpunt de bezuinigingen aan. Zijn plan is waarschijnlijk besproken met de confessionele ministers. De breuk is dus in zeker opzicht geforceerd. DS'70 kon buigen of opstappen. Drees en De Brauw kozen terecht voor het laatste.

Aanvankelijk was er geen conflict tussen kabinet en Tweede Kamer, doch alleen een breuk binnen het kabinet. Men had misschien de samenwerking kunnen herstellen door uit te gaan van de vijf fracties en een informateur te benoemen. Toen Biesheuvel echter formateur werd en slechts een adviseur inschakelde met een instructie die geen ruimte tot overleg liet, was herstel van de breuk niet mogelijk. De overige vier partijen lieten tenslotte, na langdurig overleg, het rompkabinet van veertien ministers verder regeren met de afspraak, dat in november nieuwe verkiezingen zullen worden gehouden.

Naar de verkiezingen

Als men zeer kort wil omschrijven waar DS'70 staat, dan kan men wijzen op:

- onze onvoorwaardelijke steun aan de parlementaire democratie en onze opvatting inzake het primaat (de heerschappij) van het parlement (dáár en niet elders moeten de voor ons volk essentiële beslissingen worden genomen);
- onze opvattingen inzake de centrale rol van de overheid in het economisch leven, welke tot taak heeft door globale besturing het algemeen belang te dienen zonder te vervallen in een particulier initiatief dodend dirigisme;
- ons ijveren voor een betere spreiding van wonen en werken waardoor ook voor onze kinderen een leefbaar milieu kan behouden blijven;
- ons afwijzen van die ontwikkeling in ons land welke herinnering oproept aan de corporatieve staat waarin belangengroepen met voorbijgaan aan het algemeen belang hun eigen zaken regelen; dit is een miskennis van de taak en verantwoordelijkheid van de politieke partijen (niet het georganiseerde bedrijfsleven, noch studentenorganisaties of Landbouwschap, doch de politieke partijen in het parlement en de door hen in meerderheid gesteunde regering moeten ons land besturen).

Wat onderscheidt DS'70 nu in de kern van de drie andere belangrijke partijgroepen, te weten: de christendemocraten (KVP, ARP, CHU), de z.g. progressieve drie (PvdA, D'66, PPR) en de VVD?

De parlementaire democratie staat voor ons centraal. Dat leek in de vijftiger jaren een voor iedere partij, met uitzondering van de CPN, vanzelfsprekende zaak. Dit kan nu helaas niet meer gezegd worden. Zowel de PSP, die sterk lonkt naar de „progressieve” drie, als de hiertoe behorende PPR, varen een voor de democratie jaarlijkse koers. Er is sympathie voor antiparlementaire oppositie en voor actiegroepen die zich verzetten tegen sommige door parlement en regering aangenomen wetten. De huidige PvdA is helaas gemengd, er zijn groepjes in die partij, die sterk tegen PSP en PPR aanleunen en niet democratisch gezind zijn. De confessionele partijen zijn zeer op de parlementaire democratie gesteld, maar zijn bang voor pressiegroepen; zij menen vaak dat de overheid voor hen opzij moet gaan. Wij kunnen dit niet anders zien dan een ontkenning van het primaat van het parlement. *DS'70 respecteert en weegt de argumenten van actiegroepen, doch gaat niet opzij voor druk.*

DS'70 wil een *b e w u s t* beleid. De christendemocratische partijen en de VVD hebben veel meer de neiging ontwikkelingen op hun beloop te laten. Dit geldt voor tal van zaken, niet alleen voor inflatiebestrijding of inkomensverdeling, doch ook voor milieu-beheer en openbaar vervoer en ruimtelijke ordening. DS'70 aarzelt niet als socialistische partij hier een centrale rol voor de overheid te zien.

Naar de verkiezingen

Het is naar onze mening de taak van de overheid om langs de weg van globale planning en besturing een maatschappij op te bouwen waarin wij en onze kinderen in vrijheid kunnen leven en ons ontplooiën. Wij kanten ons tegen staatsalmacht en dirigisme welke zo vaak een belemmering vormen voor individueel initiatief en zelfontplooiing; wij kanten ons evenzeer tegen behoud van die gevestigde machten en structuren welke een waarlijke democratisering van onze samenleving in de weg staan.

Voor een doordacht beleid: DS'70

STEM DREES!

Democratisch Socialisten '70
Amsterdam, Herengracht 94